

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.18, november 2021

Indledningen er redigeret af Vibeke A. Pedersen og Krista Stinne Greve Rasmussen
Tilsyn ved cand.mag. Peter Springborg

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med
punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Saxe Runemester”

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Saxe Lange (og Grundtvig)
- 3 Saxe Runemester og Saxe Dansker
- 4 Anvendt litteratur

1 Anledning

Digtet “Saxe Runemester” udkom i *Illustreret Almanak for 1855*, der blev annonceret til salg i *Adresseavisen* den 28. november 1854. Ud over at være en almanak rummede udgivelsen diverse muntre tekster og digte inklusive en stor samling illustrationer. Grundtvigs digt består af 12 strofer à 8 verslinjer med krydsrim. I tilknytning til digtet findes en illustration af Saxo udført af Th. Wegener. Det regnes for et af de første nationalromantiske forsøg på at levendegøre Saxo som historiker (Ilsøe 2008, s. 14; [se illustrationen som faksimile her](#)). Inspirationen til “Saxe Runemester” kan tænkes at komme fra flere sider.

Andenudgaven af Grundtvigs saxooversættelse, *Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus*, bind 1-3 (1818-1823), var på dette tidspunkt i færd med at blive udgivet. Førsteudgaven var i sin tid slået stort op som en folkeligt orienteret oversættelse, men vandt ingen synderlig udbredelse. I 1850'erne havde Grundtvig imidlertid fået en voksende tilhængerskare uden for hovedstaden – til dels i sammenhæng med væksten i antallet af folkehøjskoler (Lundgreen-Nielsen 2015, s. 90). Derfor var der fornyet interesse for hans gamle oversættelse af Saxo.

Den nye udgave fik titlen *Danmarks Krønike af Saxe Runemester* og blev udsendt i

otte hæfter i perioden juli 1854 - august 1855. Førsteudgavens tilegnelsesdigt til kongen og dronningen var erstattet af et nyt indledningsdigt, nemlig nærværende digt "Saxe Runemester", der formentlig udkom med sidste hæfte sammen med titelblad og et nyt forord, der var dateret 1. juli 1855 (Saxo 1855, s. [VIII]).

"Saxe Runemester" blev altså trykt første gang, mens udgivelsen af saxohæfterne stadig stod på. Førsteudgaven er dog to strofer kortere end digtet i saxoudgivelsen.

At Grundtvig allerede i 1854 havde tiltænkt digtet den fremtrædende plads i saxooversættelsens andenudgave fra 1855, er en mulighed. Hædersnavnet "Runemester" fremgår både af digtet og titelbladet til udgaven. Hensigten er fra Grundtvigs side at ændre Saxos latinske tilnavn til et dansk. Saxo er dog også af personlige grunde nærværende for Grundtvig i 1854, hvilket kan kaste lys over digtets begyndelsesstrofer.

2 Saxe Lange (og Grundtvig)

I de tre første strofer af "Saxe Runemester" lovsynger Grundtvig Saxo, men sætter tillige fokus på hans slægt. Når Grundtvig i første verslinje af digtet anråber "Saxe Lange", fremdrages ikke alene Saxos personlige slægtsforhold, men også det mulige mellem krønikeskriveren og Grundtvigs søn, Frederik Lange Grundtvig (Høirup 1955, s. 11).

Den 15. maj 1854 fødte Grundtvigs anden hustru, Marie Toft (født Carlsen), en søn. Grundtvig skrev i et brev til Ingemann dagen efter fødslen, at drengen skal opkaldes efter "Saxe Lange, hvem vi naturligvis regner til Langerne med de tre Roser", idet han skal hedde "Frederik efter mig, og Lange efter hans Moder og efter Saxe" (Grundtvig og Ingemann 1882, s. 319). Saxos tilhørsforhold til Lange-slægten har sin grund i en afskrift af *Chronica Sialandie (Ældre sjællandske krønike)*, hvor Saxo er givet tilnavnet 'longus' på latin (da., den lange). Christian Molbech havde i en artikel om Saxo fremdraget netop dette forhold (Molbech 1854, s. 47).

Forbindelsen mellem Marie Toft og den jyske ur-adelige slægt, Lange, stammer fra hendes far, der 1817 som godsejer var blevet adlet og havde taget Lange-ættens våben, tre røde roser i et sølvfelt. På grund af tidlige dødsfald i familien blev adelsnavnet først senere en del af familiens navne (Høirup 1955, s. 10; se også *Bibliografien*, bind 3, s. 133)

Saxo kaldes desuden i strofe 1 for "Axel Hvides Fostersøn", en hentydning til biskop Absalon (Axel er en dansk udvikling af navnet Absalon), der tilhørte den sjællandske gren af den adelige Hvide-slægt, og som havde givet Saxo i opdrag at skrive en danmarkshistorie. Gennem sin mor, Cathrine Marie Bang, mente Grundtvig selv at kunne føre sin slægt tilbage til Hviderne (jf. Petersen & Andersen, bind 3, s. 142; se også Grundtvigs digt til sin mor (i *Kvæddinger* 1815), hvor han betoner hendes "Adelsblod" - digtet kan læses [her](#)).

Der tages dog forbehold for Saxos tilhørsforhold i anden strofe. Om han virkelig kunne fremvise Langernes tre roser i sit våbenskjold, kan de boglærde, dem med

“Stue-Lærdom”, diskutere, som de vil. Det ypperste våbenmærke er Danmarks historie, “Danmarks *Saar* og Danmarks *Seier*”, som Saxo har beskrevet (strofe 2). Så er det “Smaating kun / Om endnu i vore Tider / Findes i vor grønne Lund / Skud af Langer og af Hvider” (strofe 3). Sammenlagt anbringer de tre første strofer Saxo (og Grundtvig) blandt middelalderens adelige.

3 Saxe Runemester og Saxe Dansker

Saxos *Gesta Danorum* blev skrevet sidst i 1100-tallet for at styrke kongeriget Danmark som en betydelig magt i Europa ved at forherlige landets lange, kontinuerlige historie. Værket er som udgangspunkt ikke henvendt til lægmand. Det er skrevet på et formfuldent latin, som i middelalderen kun kunne læses af de allerbedst uddannede i Europa. I sig selv er navnet Saxo en latinisering af det gængse danske navn Sakse, og tilnavnet Grammaticus (da., grammatiker), der hædrer forfatterens lærde sprog, stammer fra 1300-tallet, fra *Jyske Krønike*.

I digtet vil Grundtvig befri Saxo fra “*Latinens Lænker*” (strofe 11). To gange tiltales han “Saxe Dansker” for at understrege det nationale tilhørsforhold (strofe 5 og 11), ligesom skjoldunger og skjoldmøer vil værne om hædersnavnet (strofe 5), der fremover skal være “*Saxe Runemester*” (strofe 9). Grundtvig havde i sin tid fordansket Saxo, så værket sprogligt henvendte sig til en “opvakt idealbonde, ufordærvet af latinsk og akademisk kultur” (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 837). Til trods for det anser Grundtvig sig selv og Saxo som “*Tvilling-Par, / Voxet ud af samme Vinge*” (strofe 7). Grundtvigs fordanskning af krøniken krones nu ved at give Saxo sit danske “Mester-Navn” (strofe 10).

Grundtvig havde livet igennem et anstrengt forhold til det tyske folk og den tyske kultur, som han anså for fremmed og influeret af romersk ånd. Forholdet udviklede sig til det værre i tiden omkring de to slesvigske krige (1848-1851 og 1864). Afslutningsstrofen i “*Saxe Runemester*” er en hilsen til de “*tyske Giæster*”, der ikke selv havde en “*Runemester*”, som trods latinens åg kunne formå at rejse et historisk monument i form af et nationalt historieværk.

4 Anvendt litteratur

- *Adresseavisen*, se *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger*.
- *Bibliografien*, se Johansen, Steen (1948-1954).
- Grundtvig, N.F.S. (1815) *Kvædlinger eller Smaakvad*. København.
- Grundtvig, N.F.S. og B.S. Ingemann (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, udg. Svend Grundtvig. København.
- Høirup, Henning (1955) *Frederik Lange Grundtvig*. København.
- Ilsøe, Harald (2008) “Lidt mere om Den Danske Bog (ca. 1850 - 1914)” i *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 21. årgang, nr. 2, s. 8-26.

København.

- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- *Kjøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adressecomptoirs Efterretninger* (1854), nr. 278, 28. november. København.
- Kittendorff, Axel & Johan Aagaard (1854) *Illustreret Almanak for 1855*, red. Claudius Rosenhoff. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (2015) "Grundtvigs vej til Saxo" i *Grundtvig-Studier* 2015, s. 55-102. København.
- Molbech, Christian (1854) "Saxo Grammaticus, hans Historie og Charakter, og hans lærde Samtidige i Danmark, under Valdemarernes Tidsalder" i *Nyt historisk Tidsskrift*, bind 5, s. 1-124, udg. Den danske historiske Forening. København.
- Petersen, Carl S. og Vilhelm Andersen (1924) *Illustreret Dansk Litteraturhistorie*, bind 1-4, bind 3: *Det nittende Aarhundredes første Halvdel*. København.
- Saxo Grammaticus (1855) *Danmarks Krønike af Saxe Runemester*, overs. af N.F.S. Grundtvig, 2. udg. [1818-1823]. København.